

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

Використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі
сучасної початкової школи

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття рівня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 211М групи
Спеціальності: 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної програми
Початкова освіта
Негар Наталія Миколаївна
Керівник: кандидатка педагогічних наук,
доцентка Горлова А.В..
Рецензент: Головченко К.А.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	6
1.1. Елементи театральної педагогіки як новаторський підхід та засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.....	6
1.2 Використання елементів театральної педагогіки на уроках в НУШ.....	9
1.3. Основні принципи театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	20
2.1. Сучасний стан рівня пізнавальної активності учнів початкової школи.....	20
2.2. Практична перевірка рівня пізнавальної активності молодших школярів під час участі в експериментальній роботі гуртка «Юні театрали».....	25
2.3. Результати експериментальної роботи.....	30
2.4. Практичні поради щодо організації уроків з використанням театральних методів.....	31
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасне освітнє середовище вимагає постійної адаптації інноваційних методів та педагогічних підходів, щоб забезпечити найкращі умови для розвитку учнів. У цьому контексті шкільна театральна педагогіка визнається не просто альтернативним методом, але й справжньою новаторською моделлю навчання і виховання в школі. Цей підхід перетворює освітній процес у захоплюючий та творчий досвід, дозволяючи учням розвивати навички і якості, необхідні для успішного функціонування в сучасному суспільстві.

Шкільна театральна педагогіка надає можливість дітям вивчати навчальний матеріал через активну участь у театральних діях, рольових іграх та театральних постановках. Вона дозволяє розвивати пізнавальну активність, креативність, комунікативні навички, емоційний інтелект, а також допомагає виробити впевненість в собі та спроможність працювати в команді. Використання театральних елементів в навчальному процесі може підвищити мотивацію учнів до навчання. Вони більше цікавляться та активніше залучаються до уроків, коли можуть відчувати себе акторами.

Питання розвитку пізнавальної активності учнів, завжди були в центрі уваги класиків педагогічної думки (Г. Гегель, В. Сухомлинський, К. Ушинський), зарубіжних науковців (Д. Дьюї) та вітчизняних дослідників (М. Вашуленко, О. Савченко та ін.). Проблеми пізнавальної активності та навичок самостійного здобуття знань, є центром наукового інтересу О. Савченко, Р. Шияна, Н. Коваль та ін. Досвід театральної педагогіки втілений у працях К. Станіславського, М. Чехова, П. Єршова та ін.

Використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі сучасної початкової школи полягає в тому, що цей підхід сприяє розвитку ключових навичок та якостей учнів, таких як: пізнавальна

активність, комунікативність, співпраця та емпатія, створюючи стимулююче середовище для активного навчання та особистісного зростання, вимагає від вчителів пошуку нових шляхів їх застосування на уроках і в позаурочній діяльності. Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми дослідження «Використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі сучасної початкової школи».

Мета дослідження. Дослідити ефективність шляхів використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи.

Відповідно до визначеної мети були поставлені такі **завдання**:

- проаналізувати та розкрити умови застосування елементів театральної педагогіки на уроках та в позаурочний час;
- дослідити ефективність шляхів використання театральної педагогіки в сучасній початковій школі з метою активізації пізнавальної діяльності учнів;
- створити рекомендації щодо організації уроків з використанням театральних методів.

Об'єктом дослідження є освітній процес в початковій школі.

Предметом дослідження є шляхи використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи.

Методологічну основу дослідження становлять роботи в галузі методології педагогіки, зокрема Р. Шияна. Теоретичні положення про сутність пізнавального інтересу та його розвитку в процесі навчання, загальнотеоретичні підходи до організації освіти. Для реалізації завдань дослідження використовувалися такі методи дослідження: вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з теми дослідження і нормативно-законодавчих документів, що визначають стратегію розвитку освіти, проєктування і моделювання.

Наукова новизна. Проаналізовано шляхи впливу елементів театральної педагогіки для підвищення рівня пізнавальної активності учнів початкової школи.

Практичне значення результатів дослідження. Висновки та отримані результати дослідження можуть бути корисними для здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів початкової школи та використані у практичній роботі педагогів при побудові уроку з використанням засобів театральної педагогіки для покращення вмінь та навичок, розвитку уяви та пізнавальної активності в учнів початкових класів.

Апробація результатів дослідження. Наші теретичні опрацювання було висвітлено у статті «Елементи театральної педагогіки в освітньому процесі сучасної початкової школи» в збірці «Магістерські студії», ХДУ-2023.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 46 сторінок, обсяг використаних джерел містить 42 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Елементи театральної педагогіки як новаторський підхід та активізація пізнавальної діяльності до навчання і виховання

На сучасному етапі активно вивчається проблема гуманізації процесу виховання та спонукання учнів до активного навчання і накопичення творчого досвіду. Концепція загальної середньої освіти підкреслює, що освіта XXI століття – це освіта для людини. У цьому складному завданні важливу роль відіграє розвиток пізнавальної активності за допомогою театральньо-ігрової діяльності. Як зазначає, Селіванова Т., театралізована діяльність надає можливість кожному учневі виявити свою активність, висловити свої емоції, розвинути рухові навички, підвищити свою самооцінку, покращити пам'ять і розширити словниковий запас [35, с.96]. Таким чином, вона сприяє інтелектуальному та духовному розвитку особистості.

У сучасному світі, щоб стати успішним фахівцем, важливо володіти не тільки професійними знаннями, а й особистими якостями, що допомагають ефективній комунікації між людьми та досконалому оволодінні професією.[9, с.183].

О. Запорожець висловлює думку, що «театралізована гра навчає дитину перейматися думками, почуттями інших людей, виходячи за коло повсякденних вражень у світ людських прагнень і вчинків. Творчий характер театралізованої гри полягає в тому, що дитина наслідує те, що бачить, та передає своє відношення до побаченого. Входячи в образ, дитина жваво мислить, її почуття заглиблюються, вона щиро переживає події» [14, с.236].

Важливо підкреслити, що успішна театралізована діяльність потребує систематичного застосування не лише на уроках літературного читання,

а також під час навчального процесу загалом. Театралізація є формою гри, яка дозволяє дитині вивчати світ, пробувати різні ролі і переживати різні ситуації. Міхневич В. вважає, що якість засвоєння знань значно підвищується, коли використовується театралізація, в порівнянні з традиційним методом викладання [31, с.148].

Гаращук В. виділяє «шкільну театральну педагогіку» як окремий напрямок. Він стверджує, що цей напрямок є міждисциплінарним і виник через соціокультурні та освітні чинники. Основна ідея полягає в тому, що особистість учня формується через театральну діяльність, яка органічно вплітається в освітній процес [5, с.109].

Державний стандарт початкової освіти містить перелік основних галузей, які здійснюються через змістові лінії у типових освітніх програмах Нової української школи О. Савченко та Р. Шияна.

Р. Шиян зауважує, що шкільна театральна педагогіка є лише частиною загального поняття «театральна педагогіка» і має свої власні цілі та завдання, які не обов'язково пов'язані з професійною підготовкою акторів і режисерів. Її головною метою є виховання особистості учня за допомогою театального мистецтва, а шкільний театр служить формою художньо-естетичної діяльності, що відтворює реальний світ і сприяє формуванню особистості дитини [42].

Змістова лінія «Театралізуємо» здійснюється через сценічну творчість молодших школярів. Діти вчаться імпровізувати, удосконалюють навички володіння рідної мови, усвідомлюють розуміння комунікативних стратегій і, звичайно ж, розвивають свою творчість і талант.

Концепт також має інший аспект, а саме актуалізацію його у більш загальному педагогічному контексті, що називається «педагогічним артистизмом». Це феномен, який виявляється у різній мірі активності на всіх етапах педагогічного процесу і представляє собою поєднання духовних і фізичних якостей, які сприяють створенню зв'язку з учнями,

вибудовуванню довіри та проведенню педагогічної роботи на цій основі [23, с.154].

Шиян Р. також наводить перелік характерних рис «педагогічного артиста», таких як: уява, гіпертимність, емотивність, імпровізація, здатність створювати характер уроку та оновлювати його за допомогою кольору, виразності і експресії. [42].

Використовувати імпровізацію для розвитку комунікативних навичок молодших школярів можна через:

- рольові ігри;
- складання історій;
- застосування міміки та жестів;
- формування діалогів;
- використання рольових вправ [2, с.89].

Діти мають можливість створювати власні твори та імпровізувати [12, с.28].

Тому імпровізація в навчанні має важливе значення і допомагає дітям розкрити свій потенціал та індивідуальний підхід [34].

Таким чином, театральна педагогіка та педагогічний артистизм є складними та багатограними концептами, які об'єднують художній і педагогічний підходи для формування особистості учня та покращення педагогічного процесу.

Лупан І. зазначив, що в театрі життя людини оживає через живу і конкретну дію. У літературному творі письменник може описувати людську дію, а в живопису цю дію зображають у статичній, застиглій формі [28, с.116]. У театральному мистецтві актори реалізують цю дію в реальному часі і просторі. Дія є головним будівельним матеріалом акторського мистецтва і визначальною характеристикою його специфіки. Актор створює художні образи через живу і наочну дію, і сам виступає інструментом для цього. Це означає, що актор одночасно є творцем і інструментом свого мистецтва.

На думку, Іванова О., театральне мистецтво відрізняється від інших видів мистецтва тим, що спектакль, як художня цілісність, формується під впливом глядачів. Ця емоційно-почуттєва взаємодія великою мірою впливає як на процес творчості акторів, так і на сприйняття глядачами [16].

Використання театального мистецтва в освітньо-виховному процесі має великий потенціал для формування особистості учнів. Воно сприяє розвитку особистості учнів, культурі почуттів, навичкам спілкування, пластичності рухів і вихованню смаку. Театально-естетична діяльність є універсальним засобом розвитку особистості і її пізнавальних здібностей і вона органічно вплітається в освітній процес.

У межах театальної педагогіки, шкільна театральна педагогіка визначається своїми унікальними цілями та завданнями, які відрізняються від професійної підготовки акторів і режисерів. Головною метою шкільної театальної педагогіки є виховання особистості учня за допомогою театального мистецтва. Шкільний театр розглядається як форма художньо-естетичної діяльності, яка відтворює життєвий світ і сприяє формуванню особистості дитини [37, с.69].

Залучення школярів до театру з ранніх шкільних років допомагає їм усвідомити, що театральне виховання відкриває перед ними багатий духовний світ. Навіть у сучасній цифровій епохі, коли існують численні розваги, такі як: телевізор, відеоігри та інтернет, живе спілкування на сцені, театральна дія залишаються незамінними для молоді. Театр вчить молодь ефективно використовувати знання, розвиває їхню ерудицію, пам'ять та навички аналізу.

Виховання учнів самостійними, ініціативними та вдумливими особистостями може бути успішним, якщо вчитель починає працювати над цим вже з першого уроку. Одним із найбільш перспективних методів виховання активних учнів, забезпечення їх необхідними вміннями і навичками, є впровадження активних форм і методів

навчання, серед яких важливе місце відводиться навчальним іграм. Протягом життя людина грає різні соціальні ролі, які призначені їй у суспільстві. Вона виконує близько сотні ролей під час свого життя, і кожна з них вона готується виконувати самостійно або за допомогою суспільства [20, с.112].

Шкільні музично-виховні заходи, свята та концерти за Волошиною Г., розглядаються як складова частина виховної роботи в школі, яка інтегрує різні види мистецтва, такі як: музика, образотворче мистецтво, хореографія, література. Вони сприяють формуванню і розумінню нових якостей в сценічному мистецтві та розвитку пізнавальної активності учнів. Однак, важливо враховувати, що в сучасних школах драматичні види мистецтва нерідко позбавлені професійних фахівців. Тому роль вчителів у використанні театральних методів та педагогічних інструментів стає важливою проблемою для сучасної освіти [4, с.63].

З появою театральних класів і факультативів, а також інтеграцією театральної педагогіки в загальноосвітні процеси стало очевидним, що шкільні освітні заклади потребують наявності кваліфікованого фахівця, здатного працювати з дітьми в галузі театального мистецтва. Сучасна педагогіка є динамічною і спрямованою на розвиток різних аспектів особистості дитини, включаючи інтелектуальну, духовну та фізичну сфери, а також розкриття її творчого потенціалу. Основні принципи сучасної педагогіки і театральної мистецькості співпадають, оскільки обидві галузі є насамперед творчими за своєю природою [17].

Тому важливо впроваджувати елементи театального мистецтва в професійну підготовку вчителів з метою формування педагогів, які мають характеристики артистичних особистостей. Такі педагоги повинні володіти багатогранністю особистості, проявляти багатоаспектність та природність у своїх діях, використовувати свободу, красу і вишуканість у прийнятті рішень, які залежать від педагогічних завдань.

1.2.Засоби театральної педагогіки на уроках в НУШ

Досвід передової практики свідчить про те, що саме на початковому етапі навчання в школі, використовуючи природну тягу дітей до мистецтва, можна впровадити у них інтерес до сценічного мистецтва. Початково, можливо, деяких дітей приваблює лише яскраве видовище, але з часом багато з них розвивають свідомий інтерес до театрального мистецтва і театр стає частиною їхнього життя, приносячи радісні та захоплюючі моменти.

На думку Гнатіва С., театр дає можливість дітям переживати великі емоції і стати активними учасниками боротьби за добро, красу та справедливість. Під час вистави дитина вперше аплодує героям і навіть підказує їм в хвилини небезпеки [7, с.136]. Вона діє активно, ставлячи себе на бік справедливості. У залі дитина відчуває себе частиною колективу, переживаючи разом з усіма і радіючи разом з усіма. Особливу увагу потрібно приділяти сприйманню дітьми театрального мистецтва. Театр, як вид мистецтва, вимагає особливого підходу до сприйняття. На відміну від інших мистецтв, де людина сприймає готові результати творчості, в театрі вона присутня під час самого процесу творення.

Аналіз педагогічних досліджень з питання використання театральних ігрових методів навчання підтверджує, що використання театралізованої діяльності як повноцінного та ефективного засобу впливу на розвиток особистості дитини розуміється педагогами та психологами як минулого, так і сучасності [24, с.47].

Театральне мистецтво завжди було та залишається джерелом розвитку пізнавальних здібностей дітей у молодшому шкільному віці. Сучасний світ, в якому живуть діти, насичений різноманітною інформацією, яку вони пасивно сприймають через телебачення та інтернет. Однак їм

бракує можливостей для активного самовираження та переживання різних ролей, відчуття участі у фантастичних подіях.

Театральне мистецтво в школі відкриває дітям можливість розвинути свій сценічний талант, розвиває їхній естетичний смак і пізнавальну активність. Важливою частиною театралізованої діяльності є те, що діти можуть самостійно керувати своїми діями, перевтілюватись у ролі та трансформувати отриману інформацію через власні дії. Театрально-ігрова діяльність відкриває широкі можливості для самовираження дітей.

Лисенко А., зазначає, що акторська робота є «творчістю психофізіологічних станів» людини, і вона об'єднує в собі театралізовані ігри, режисерські експерименти, драматизації та імпровізацію, а також інсценізацію літературних творів під час літературних свят, концертів і дитячих вистав [26].

Театралізовані ігри, на думку, Мельника О., впливають на розвиток дитини як в інтелектуальному, так і в емоційному плані. Під час цих ігор дитина відкриває свої емоції і переборює різні емоційні перешкоди, такі як: страх спілкування, замкнутість і недостатня впевненість в собі, що призводить до накопичення позитивних емоційних вражень [30, с.82].

Ігри допомагають дітям орієнтуватися у різних ситуаціях та порівнювати свої уявлення та поняття. У рольових іграх виявляються особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє [39].

Використання образного і яскравого зображення соціальної дійсності і природних явищ допомагає дітям краще розуміти світ навколо них у всій його різноманітності. Крім того, завдання, поставлені в іграх, стимулюють дітей аналізувати складні ситуації, робити висновки та узагальнення. Це сприяє підвищенню пізнавальної активності.

Розвиток мови також тісно пов'язаний з цим процесом. Під час роботи над виразністю мови персонажів і їх музичні партитури поліпшують словниковий запас дитини, розвивають голос, звуковий склад мови, слух

і інші мовні якості. Нові ролі, особливо діалоги між персонажами, вимагають від дитини чіткого та зрозумілого висловлювання. Це сприяє поліпшенню її мови, граматичної будови та словникового запасу [11, с.62].

Наприклад, цінність ділової гри полягає в тому, що вона дозволяє її учасникам розкрити себе, навчитися займати активну позицію, відчувати себе на лідером [1, с.37].

Костенко Л., зазначає, що використання театральних-ігрових методів навчання має широкий спектр застосування, починаючи від ігор та міні-постановок під час уроків і закінчуючи створенням шкільних театральних студій і гуртків. Ефективність розвитку пізнавальної активності учнів залежить від форм і методів їх організації. Вони повинні бути цікавими, різноманітними, пізнавальними, емоційно насиченими та інтелектуальними. При цьому слід враховувати рівень розвитку учнів, їх здатність до сприйняття, наявність ілюстративного матеріалу, місце проведення, кількість учасників і їхню активність [21, с.108].

За результатами аналізу історичних форм та методів театральної педагогіки та сучасного досвіду, розробленого для вчителів, Лазорівською Т., можна виділити різні форми і методи роботи з учнями, які можуть бути застосовані сучасними педагогами:

- Екскурсії до театру.
- Знайомство з працівниками театру.
- Зустрічі з творчими працівниками театру (тематичні та післяспектакльні).
- Диспути та глядацькі конференції.
- Майстер-класи з написання театральних рецензій і т.д.
- Свята, присвячені театральній справі та акторському мистецтву.

- Театральні ігри, які використовуються під час уроків у школі та під час занять у театрі.
- Уроки театру в школі, де матеріал вистави або предмету вивчається за допомогою театральних методик.
- Конкурси і вікторини на знання репертуару театру та інші [25, с.84].

Зазначимо, що театральна педагогіка має своєрідний підхід до організації навчання, де відсутня дискретність і велика увага приділяється інтегрованому підходу. Театральна «дидактика» відзначається тим, що в ній принципи, методи, прийоми і результати взаємопов'язані і переплітаються, як нитка в клубку. Тому розповідь про різні принципи є однією і тією ж самою розповіддю, просто з різних точок зору [32].

Діти молодшого шкільного віку мають конкретне та образне мислення, схильність до емоційності і швидкої зміни настрою. Їхнє образне мислення, відсутність стереотипів, емоційний підхід до навколишнього світу свідчать про високий рівень пізнавальної активності загалом на цьому етапі розвитку. З цього віку починають виявлятися і спеціальні таланти, такі як: музичні, літературні і організаторські в галузі художньо-театральної діяльності.

Театрально-ігрова діяльність впливає на розвиток уяви та креативності дитини. Як зазначає, Петренко О., у грі дитина вивчає суть людської діяльності та розуміє, чому люди вчиняють певні дії. Під час гри вона також освоює систему відносин між людьми і розуміє своє місце в цій системі. Театрально-ігрова діяльність сприяє розвитку когнітивної сфери дитини, оскільки дозволяє їй розігрувати фрагменти реального дорослого життя та розкривати нові аспекти навколишньої реальності [33, с.149].

Під час гри діти навчаються взаємодіяти один з одним, враховувати інтереси інших, а також розвивають здатність підпорядковувати свої

інтереси загальним правилам. Театрально-ігрова діяльність сприяє формуванню в дітей умінь самостійно контролювати свою поведінку, якість, що становить основу для подальших навчальних досягнень. Головним чином, вона створює передумови для розвитку уяви дитини. У процесі гри вони навчаються самостійно вигадувати та розкривати різні історії.

Театрально-ігрова діяльність також сприяє особистісному розвитку дітей, розвиває їхні естетичні почуття, здатність до перевтілення та підвищує самоповагу. Для досягнення цих цілей вчителю важливо створити сприятливе середовище для театрально-ігрової діяльності та врахувати рівень підготовленості дітей до участі в ній. Налаштувати їх на самореалізацію та підтримувати інтереси та прагнення кожного учня [40, с.98].

Отже, театрально-ігрова діяльність відіграє важливу роль у розвитку дитини, сприяючи її творчому потенціалу та збагачуючи навколишній світ новими елементами через гру та імпровізацію.

Сучасні наукові дослідження вказують на те, що освоєння театральних методів у педагогіці сприяє розвитку самовираження та соціокультурного досвіду дітей з особливими потребами. Відтак, завданням вчителя є створення умов для природного та пізнавального розкриття особливих дітей, використовуючи власний досвід та мотиви.

Як зазначає, Буров Л., особливість професійної діяльності педагога полягає в тому, що він повинен не лише відчувати різноманітні емоційні впливи, але й активно створювати їх, конструювати та адаптувати педагогічний процес так, щоб він спрямовувався на активне включення дітей з особливими потребами у творчо-емоційне самовираження [3, с.55].

Як у мистецтві актора, так і в педагогіці, важливо вміти природнім чином розкривати в собі різноманітні людські якості і вади, а потім вдосконалювати або коригувати їх у процесі діяльності. Мистецтво

театру та навчання ґрунтується на синтетичній сценічній дії актора, де педагог виступає як актор, а учні – як акторський ансамбль або колектив (з використанням міміки, пантоміми, жестів та сценічної мови).

Застосування театральної методики дозволяє подолати страхи та негативні емоції у дітей та активізувати їхні пізнавальні можливості під час набуття досвіду. Вчителю важливо вміти «відчувати» ситуацію, розуміти психологічний стан та коригувати свій вплив на учня з особливими потребами. Ця методика базується на взаємозв'язку трьох складових педагогічного процесу: «вчитель», «учень» та «методика», які взаємодоповнюють один одного. Створення цікавого сюжету для уроку дозволяє вчителю успішно досягати мети та тактики заняття, враховуючи потенціал та особливості дитини з особливими потребами [6].

Отже, застосування театральної педагогіки в навчальному процесі визначається соціокультурними знаннями та досвідом, які сприяють інтеграції учнів у навколишнє середовище. Формування досвіду дитини з особливими потребами залежить від соціального середовища, а також внутрішніх відносин та впливів у родині, розважальному секторі, а також від національних традицій та звичаїв інших культур. Використання театральних методик сприяє створенню передумов для формування досвіду дітей з особливими потребами.

Граб М., вважає, якщо адаптація можлива, навіть у шкільний час, то персоналізація вимагає спеціально створених умов, спрямованих на часткове впровадження театральної педагогіки у практику позаурочної діяльності. Вчителю необхідно вивчити арсенал засобів театральної педагогіки та підібрати їх відповідно до потреб дитячого колективу з особливими освітніми проблемами [10, с.24].

Таким чином, позаурочна робота виступає як фундамент для впровадження елементів театральної педагогіки у різноманітні види самостійної діяльності, яка реалізується через пізнавально-

комунікативні функції театральної педагогіки, включаючи в себе індивідуальні завдання, ознайомлення з художніми творами та вправи для розвитку діалогічного мовлення.

Останній етап формування соціокультурного досвіду, як зазначає Зуб І., це інтеграція, яка передбачає застосування театральної педагогіки у межах шкільного театру. Цей театр дає можливість змішувати соціокультурний досвід через сценічну дію, виразне слово та мистецтво перевтілення, що доповнює драматизацію навчального матеріалу [15, с.73].

Однією з ключових ознак творчості педагога є взаємодія стереотипних та імпровізаційних елементів у навчально-виховному процесі. Стереотипність включає в себе традиційні підходи та методи, які дозволяють структурувати навчання та виховання. З іншого боку, імпровізаційність передбачає гнучкість та здатність до адаптації до конкретних ситуацій, що дозволяє навчання та виховання розвиватися та досягати нових якісних результатів [18, с.72].

В навчанні початкової школи це перетворює процес навчання в театралізовану гру, що зацікавлює дітей з особливими потребами та надає їм можливість для імпровізації та власного виразу. Цей етап потребує від вчителя не лише володіння засобами театральної педагогіки, але й створення відповідного середовища у межах шкільного театру. Головним аспектом цього культуротворчого процесу є театральньо-акторська діяльність, яка сприяє розвитку молодших школярів з особливими потребами, розширенню їхніх естетичних уявлень та культурного смаку, розвитку ініціативи та артистизму [8, с.40].

Театральна вистава шкільного театру є важливим елементом формування соціокультурного досвіду, оскільки вона передбачає розвиток соціокультурної компетентності учнів у контексті загальної пізнавальної діяльності. Тому організація роботи шкільного театру

включає в себе постійне внесення новизни для підтримки інтересу учнів до театральної діяльності. Позаурочні заняття з використанням театральних методів дозволяють дітям з особливими потребами розкрити свій потенціал шляхом застосування знань про способи та правила соціальної взаємодії, вміння сприймати та виражати художні образи через театральну діяльність, а також створювати оригінальні сценарії для подальшого відтворення на сцені.

Діти, реалізуючи себе в театральних виставах, навчаються працювати в колективі, розвивають уяву та креативність, вчаться спілкуватися з аудиторією та вміють оцінювати свою роботу та роботу інших. Робота над ролями, текстами та інсценуванням допомагає дітям розвивати пам'ять, увагу, фантазію та уяву [22].

У процесі цієї діяльності важливою є можливість імпровізації, що перетворює навчання у цікаву гру. Набуті раніше соціальні навички піднімаються на рівень поглибленого включення учнів у суспільство як власність людської авторитетності. Цей етап потребує від вчителя не лише володіння засобами театральної педагогіки, але й створення відповідного освітнього середовища, передбачаючи роль шкільного театру [13, с.32].

Загалом, формування соціокультурного досвіду дитини з особливими потребами відбувається завдяки театральній педагогіці в межах шкільного театру, який сприяє розвитку соціокультурних уявлень та знань шляхом комунікації та організації.

1.3.Основні принципи театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи

Перед тим як розвивати пізнавальну активність, педагог повинен самостійно освоїти та відчутти сутність цього стану, знайти свої власні пізнавальні резерви, з'ясувати, як їх розкрити та збагатити, а також розуміти можливі результати цього процесу. Проте, хоча принципи особистісно-орієнтованого навчання, діалогової взаємодії з учнями та підхід до навчання, що акцентує на розвитку пізнавальної активності, вже ідеологічно закріплені, практичні методи використання цих принципів у педагогічній роботі залишаються нерозвиненими.

Педагогічні вчені та практики провели дослідження та пошуки, які призвели до усвідомлення ефективності та необхідності впровадження вчителями педагогічної майстерності театральної педагогіки. Ця галузь досліджує теорію і практику театральної освіти, а також включає в себе ключові аспекти гри, пізнавального процесу та продуктивної взаємодії.

В сучасному світі стає очевидним розривом між соціальними потребами суспільства, яке вимагає викладачів з педагогічною майстерністю, і відсутністю практичної розробки та методологічної підтримки навчання майбутніх викладачів педагогічним навикам. Ця проблема може бути вирішена за допомогою створення теоретичної моделі навчання педагогічної майстерності, в основі якої лежить досвід акторської підготовки, ідеї вітчизняних фахівців у галузі театального та риторичного мистецтва, а також психолого-педагогічні принципи вербального та невербального спілкування [27, с.90].

Останнім часом елементи театральної педагогіки все більше використовуються при підготовці педагогічних кадрів, оскільки вона не лише розвиває принципи розвитку пізнавального потенціалу особистості, але й акцентує на мистецтві перевтілення та міжособистісної взаємодії.

Основні принципи динамічної педагогіки співпадають з принципами театральної педагогіки. Важливо розуміти, що акторсько-режисерська та педагогічна діяльність це не просто два варіанти одного й того ж процесу, а дві унікальні галузі зі своєю специфікою. Головна небезпека використання елементів акторсько-режисерського мистецтва у навчанні вчителів полягає в тому, що це може призвести до витягування штучних, нещирості та ненатуральності в поведінці вчителя [41].

Педагог повинен навчитися розвивати не лише вміння демонструвати свою педагогічну майстерність, але й бачити себе та інших, розвивати емпатію та здатність до саморефлексії. Отже, мета використання елементів театральної педагогіки у професійній підготовці вчителів полягає в тому, щоб створити педагога, який має якості актора, але використовує їх у залежності від педагогічних завдань.

Тільки педагог, який обладнаний якостями артистичної особистості, з багатством особистісних виражень та природністю, вільністю, естетичністю та витонченістю вирішень, може успішно співпрацювати з учнями, сформувавши мотиваційно-ціннісне ставлення до освіти та передати досвід попередніх поколінь за допомогою відповідних методів. Це безпосередньо пов'язано з переходом від ролі «передавача знань» до ролі «вчителя життя» та «актуалізатора розвитку».

Педагог, який працює за психотехнікою школи переживання, відкритий для учнів, готовий до співпраці та спільного пізнавального процесу, здатний викликати довіру учасників навчального процесу. Як стверджував відомий музикант Д. Ойстрах, «серце + голова + майстерність» дорівнюють творчості. І всі ці якості необхідні професіоналові не лише для створення гармонії в мистецтві або освіті, але і для досягнення гармонії в житті загалом [36, с.31].

Отже, основні принципи театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи включають:

- Гуманізм і індивідуалізація: Педагогіка початкової школи, базована на театральних принципах, покладає акцент на повагу до кожної дитини, як унікальної особистості. Процес навчання створюється таким чином, щоб враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного учня.
- Активність та взаємодія: Театральна педагогіка сприяє активному взаємодії дітей між собою та з вчителем. Уроки стають виставами, де учні можуть вільно виражати свої думки та почуття, виступати перед аудиторією, вдосконалювати навички спілкування та співпраці.
- Ігровий підхід: Гра є основним засобом театральної педагогіки. Вона допомагає дітям навчатися через радість і захоплення. Учні вчаться, ролюючи різні образи та ситуації, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.
- Співпраця і колективність: Театральна педагогіка робить великий акцент на спільній роботі та колективних проєктах. Діти вчаться слухати одне одного, приймати спільні рішення, виконувати ролі в групі, що розвиває навички співпраці та соціальну взаємодію.
- Творчість і самовираження: Театральна педагогіка стимулює творчість та самовираження учнів. Діти мають можливість творити власні образи, писати тексти, створювати декорації і костюми, що розвиває їхню уяву та творчий потенціал.
- Інтердисциплінарність: Театральна педагогіка допомагає поєднувати різні предмети та знання у єдиному контексті. Учні можуть використовувати знання з різних предметів для створення та виступу в театральних постановках.
- Розвиток мовлення і комунікаційних навичок: Гра в театр допомагає розвивати мовлення, артикуляцію, діалогічні навички та вміння висловлювати свої думки. Можна пропонувати дітям різного виду вправи, наприклад, “Логічний ланцюжок” з метою закріплення

знань. Наприклад: запропонувати стартову ланку логічного ланцюжка - школяр має продовжити речення та передати слово однокласнику.

1. Починати зі слова “Щоб”, переходити до “Потрібно”. Наприклад, “Щоб випити чай, потрібно його заварити. Щоб заварити чай, потрібно закип'ятити воду. Щоб закип'ятити воду, потрібно налити її у чайник...”; «Щоб отримати задоволення від вистави, потрібно зрозуміти її суть. Щоб зрозуміти її суть, потрібно уважно і тихо дивитися...».

2. Починати з “Якщо” і закінчити “То” чи “Тоді”. Тобто: “Якщо їсти багато цукерок, то можна захворіти. Якщо захворієш, тоді доведеться одужувати у лікарні...», «Якщо не проводити репетиції, то може бути плутанина та зірвана вистава. Якщо вистава не вдасться, то глядачі будуть розчаровані...».

– Здоровий спосіб життя і фізичний розвиток: Театральна педагогіка сприяє активному способу життя та руховому розвитку дітей через фізичні вправи та рухливість на сцені.

– Демократія та відкритість: Участь у театральних проектах сприяє розвитку демократичних цінностей, де діти вільно висловлюють свої думки та відчуття, а вчителі слухають та підтримують їх [38].

Ці принципи допомагають створити стимулююче навчальне середовище в початковій школі, де діти можуть розвивати свій потенціал та навички.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОЇ ШКОЛИ

2.1. Сучасний стан рівня пізнавальної активності учнів початкової школи

Процес навчання і виховання пов'язаний із постійним пошуком нових рішень, оскільки вчитель має працювати у змінних та різноманітних педагогічних обставинах, бути професійним та творчим.

Пізнавальний процес включає в себе два важливі аспекти. По-перше, це творчість самого педагога, який постійно шукає нові підходи та методи навчання. По-друге, це пізнавальна активність учнів, стимульована вчителем за допомогою різних методів.

Однією з ключових передумов пізнавального розвитку учнів є використання імпровізаційних елементів у навчальному процесі.

Такий підхід базується на імпровізаційних елементах, сприяє пізнавальному розвитку та досягненню високого ступеня комплексності в навчанні та вихованні учнів.

З метою виявлення рівня сформованості пізнавальної активності молодших школярів, нами було проведено дослідження в умовах освітнього процесу у КЗ «Козачелагерський опорний заклад освіти» Олешківської міської ради. Усього дослідженням було охоплено 44 учня (20 учнів 3 класу –експериментального та 24 учнів 4 класу-контрольного).

За допомогою системної роботи гуртка «Юні театralи» ми перевіряли пізнавальну активність учнів, якість виконання завдань, відображення емоційного стану школярів у розкритті кожного образу. Особливою складовою пізнавальної активності ми вбачаємо розвиток допитливості

до навчання, тож предметом нашої уваги було ставлення до освітньої діяльності.

Для того, щоб визначити рівень пізнавальної активності учнів, необхідно було дібрати певні методики, які б відповідали критеріям розгляду даної проблеми. Ми обрали наступні:

Методика №1. «Пізнавальна активність молодшого школяра» А. Горчинська

Мета. Оцінка ступеня вираженості пізнавальної активності молодших школярів.

Матеріал. Бланк з п'ятьма питаннями, що мають можливі варіанти відповідей.

Хід проведення. Школяру дається бланк стандартизованої анкети і пропонується вибрати з пред'явлених можливих варіантів відповідей якийсь один.

1. Чи подобається тобі виконувати складні завдання з математики?
 - а) так;
 - б) іноді;
 - в) ні.
2. Що тобі подобається, коли поставлено питання на кмітливість?
 - а) «помучитися», але самому знайти відповідь;
 - б) коли як;
 - в) отримати готову відповідь від інших.
3. Чи багато ти читаєш додаткової літератури?
 - а) багато;
 - б) іноді багато, іноді нічого не читаю;
 - в) читаю мало.
4. Що ти робиш, якщо при вивченні якоїсь теми у тебе виникли питання?
 - а) завжди знаходжу на них відповідь;
 - б) іноді знаходжу на них відповідь;
 - в) не звертаю на них уваги.
5. Що ти робиш, коли дізнаєшся на уроці щось нове?
 - а) прагнеш з ким-небудь поділитися (з близькими, друзями);
 - б) іноді тобі хочеться поділитися цим з ким-небудь;
 - в) ти не станеш про це розповідати.

Обробка даних. Відповіді а) свідчать про сильно виражену пізнавальну активність; відповіді б) – про помірну; відповіді в) – про слабку вираженість. [19].

Наприклад, відповіді учнів 3-го класу (Експериментальний)

Васильченко Артем	1. В 2. Б 3. В 4. В 5. В
Випірайленко Даша	1. В 2. В 3. В 4. В 5. В
Григорчук Маргарита	1. Б 2. Б 3. В 4. Б 5. В
Гурин Іван	1. В 2. В 3. В 4. В 5. В.

Довженко Максим	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. Б.
Дудченко Олександр	1. Б. 2. А. 3. А. 4. Б. 5. В.
Зима Кирило	1. А. 2. А. 3. А. 4. А. 5. А.
Корольова Іванна	1. В. 2. Б. 3. В. 4. Б. 5. В.
Костуровська Дар'я	1. Б. 2. В. 3. Б. 4. В. 5. Б.
Перебийнос Ілона	1. Б. 2. Б. 3. Б. 4. Б. 5. Б.
Радченко Вероніка	1. Б. 2. А. 3. В. 4. А. 5. А.
Сахно Ксенія	1. А. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Сергієнко Злата	1. Б. 2. Б. 3. В. 4. А. 5. А.
Суптеля Уляна	1. В. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Філіпова Соломія	1. Б. 2. Б. 3. В. 4. В. 5. А.
Харченко Анна	1. А. 2. А. 3. Б. 4. В. 5. А.
Ходосов Андрій	1. Б. 2. Б. 3. В. 4. А. 5. А.
Шейко Андрій	1. В. 2. В. 3. Б. 4. Б. 5. Б.
Шкляр Микола	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. Б. 5. В.
Яркін Артем	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. А. 5. А.

Пізнавальна активність молодшого школяра
(А. А. Горчинська, варіант 2)

Мета. Виявлення ступеня вираженості пізнавальної активності молодшого школяра в галузі математики.

Матеріал. Бланк з п'ятьма питаннями, що мають можливі варіанти відповідей.

Хід проведення. Батькові дається бланк стандартизованої анкети і пропонується вибрати один з пред'явлених варіантів відповідей.

1. Чи подобається дитині виконувати завдання з математики?

- а) подобається завжди;
- б) іноді;
- в) дуже рідко.

2. Чи звертається дитина до додаткової літератури при виконанні домашніх завдань?

- а) часто;
- б) іноді;
- в) дуже рідко

3. Як поводить себе дитина при виконанні завдань, розв'язання яких вимагає кропіткої роботи?

- а) розв'язує до тих пір, поки не отримає вірну відповідь;
- б) кілька разів залишає розв'язання завдання і знову до нього повертається;
- в) припиняє роботу, якщо не може швидко знайти відповідь

4. Якою мірою, займаючись улюбленою справою, дитина може робити «чорну», нецікаву для неї інтелектуальну роботу?

- а) робить завжди стільки, скільки потрібно;
- б) виконує вибірково або періодично;
- в) не любить виконувати нецікаву для неї роботу

5. Чи здатна дитина при необхідності займатися тривалий час інтелектуальною діяльністю, жертвуючи розвагою, а іноді і відпочинком?

- а) завжди, коли це потрібно;
- б) лише зрідка;
- в) не здатна

Обробка даних. Відповіді а) свідчать про сильно виражену пізнавальну активність; відповіді б) – про помірну; відповіді в) – про слабку вираженість.[19].

Методика № 2. «Пізнавальна потреба» В.Юркевич

Мета. Визначення інтенсивності пізнавальної потреби.

Матеріал. Стандартизована анкета, адресована вчителям, які на основі спостережень і бесід з батьками повинні вибрати відповіді на наступні запитання

№	Запитання	Можливі відповіді	Бал
1	Як часто учень довго (півгодини-годину) займається якоюсь розумовою діяльністю (годину-півтори для молодшого школяра) .	а) постійно б) іноді в) дуже рідко	5 3 1
2	Чому школяр надає перевагу, коли поставлено питання на кмітливість?	а) «помучитися», але знайти відповідь самостійно б) коли як в) отримати готову відповідь від інших	5 3 1
3	Чи багато читає школяр додаткової літератури?	а) постійно, багато б) іноді багато, іноді нічого не читає в) мало або зовсім нічого не читає	5 3 1
4	Наскільки емоційно учень відноситься до цікавого для нього заняття, пов'язаного з розумовою роботою?	а) дуже емоційно б) коли як в) емоції яскраво не виражені	5

		(порівняно з іншими ситуаціями)	3 1
5	Чи часто дитина ставить запитання?	а) часто б) іноді в) дуже рідко	5 3 1

Обробка даних. Інтенсивність пізнавальної потреби визначається отриманою сумою балів: 17 – 25 балів – потреба виражена сильно; 12 – 16 балів – помірно; менше 12 балів – слабо.[19].

Наприклад, відповіді дітей 4-го класу (Контрольний).

Богущий Євген	1. А. 2. Б. 3. Б. 4. Б. 5. В.
Горобець Олександр	1. Б. 2. Б. 3. Б. 4. Б. 5. Б.
Гура Валерій	1. А. 2. А. 3. А. 4. А. 5. А.
Дзюба Денис	1. А. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Димченко Діана	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. А. 5. Б.
Доценко Юрій	1. В. 2. В. 3. В. 4. В. 5. В.
Зайцева Вікторія	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. А. 5. Б.
Захарченко Нікіта	1. В. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Зоря Крістіна	1. Б. 2. А. 3. А. 4. Б. 5. Б.
Зоря Нікіта	1. В. 2. Б. 3. В. 4. В. 5. В.
Іванілова Діана	1. А. 2. А. 3. Б. 4. Б. 5. А.
Камінський Ян	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. А. 5. А.
Кутирєва Олена	1. А. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Магальяс Марія	1. Б. 2. Б. 3. Б. 4. А. 5. А.
Мерилко Андрій	1. А. 2. В. 3. В. 4. А. 5. Б.
Перерва Анастасія	1. А. 2. А. 3. А. 4. А. 5. А.
Піскавцов Максим	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. А. 5. Б.
Поет Платон	1. Б. 2. В. 3. Б. 4. В. 5. Б.
Попов Олександр	1. А. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Савчук Крістіна	1. В. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.
Сергієнко Ангеліна	1. Б. 2. А. 3. Б. 4. Б. 5. А.
Терещенко Валерій	1. А. 2. Б. 3. В. 4. Б. 5. В.
Чернявський Максим	1. Б. 2. Б. 3. А. 4. А. 5. А.
Шальнєва Єлизавета	1. А. 2. Б. 3. А. 4. Б. 5. А.

Дані методики дозволили нам дізнатися рівень пізнавальної активності учнів експериментальної та контрольної груп. Ми побачили, що

більшість дітей мають низьку пізнавальну активність (38%). На питання чи багато читає школяр додаткової літератури, майже 40% відповіли, що мало, або зовсім не читають. Тільки у 15 респодентів було виявлено інтенсивність пізнавальної потреби.

В результаті проведеної діагностики, ми отримали три рівні сформованості пізнавальної активності школярів:

До низького рівня ми віднесли дітей, які виявляють безініціативне ставлення до особистої участі у гуртковій роботі, що має неадекватний вплив на розвитку їх пізнавальних індивідуальних можливостей.

Групу середнього рівня сформованості пізнавальної активності представляють учні, які мають недостатню «залученість» до процесу театральної діяльності, що відбивається на звужуванні діапазону розвитку їх пізнавальних здібностей з домінуванням окремих структурних компонентів, але при загальному позитивному ставленні до участі в діяльності гуртка як «цікавого» і «розважального».

Високий рівень сформованості пізнавальної активності виявили учні, розвиненість, яких відповідає критеріальним ознакам їх структурних компонентів з орієнтацією на опанування мистецтва театру в умовах дозвілля.

Результати діагностики сформованості пізнавальної активності молодших школярів відображено в таблиці 2.1 та на рис. 2.1

Таблиця 2.1

Результати діагностики сформованості пізнавальної активності
молодших школярів

Рівень	Експериментальна група		Контрольна група	
Низький	8	33,6%	9	34,6 %
Середній	10	41,3%	12	45,3%
Високий	2	26,5%	3	20,1%

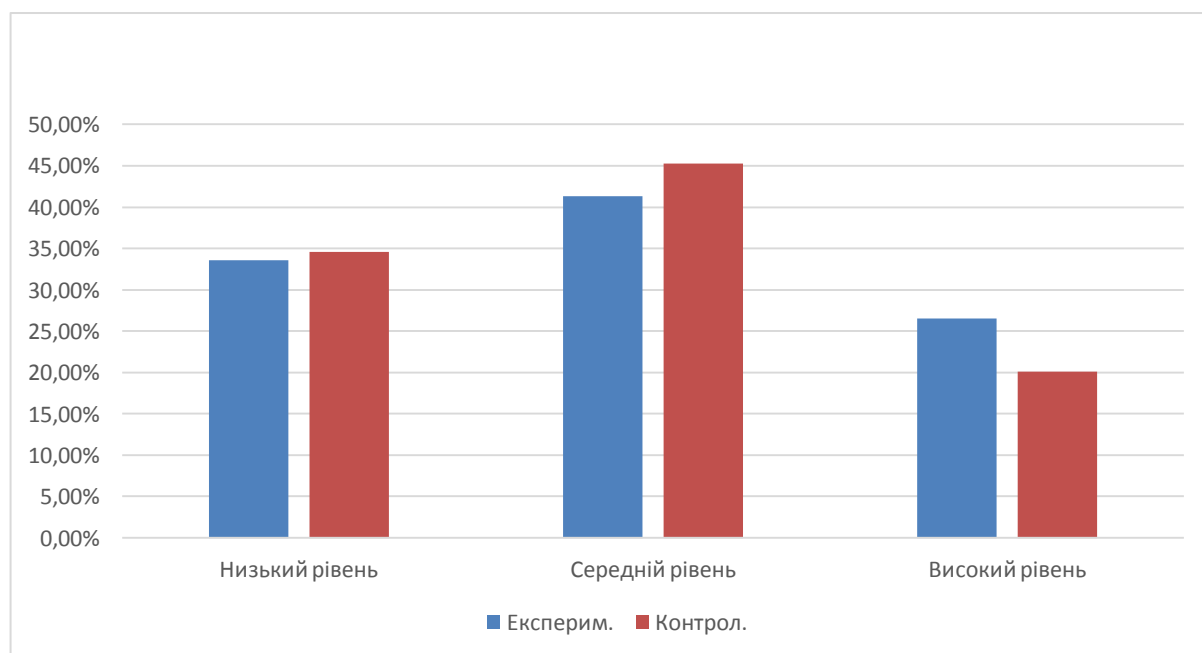

Рис. 2.1 Результати діагностики сформованості пізнавальної активності учнів

Отже, констатувальний етап нашого експериментального дослідження дозволяє стверджувати, що пізнавальна активність молодших школярів розвинена на середньому рівні, оскільки учні (в більшості випадків) потребують допомоги з боку інших, адже їхня навчальна мотивація сформована недостатньо. І це спонукало нас до обґрунтування педагогічних шляхів використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі.

2.2. Практична перевірка розвитку пізнавальної активності молодших школярів під час участі в експериментальній роботі гуртка «Юні театralи»

Результати констатувального етапу експериментального дослідження зазначили недостатню сформованість пізнавальної активності дітей молодшого шкільного віку.

Робота з експериментальною та контрольною групами молодших школярів проводилася з метою практичної перевірки даних педагогічних умов:

- Створення у навчальному закладі освітнього середовища, що сприяє розвитку творчої та пізнавальної активності молодших школярів та підтримці прагнення кожної дитини до саморозвитку;
- Систематичного використання різноманітних форм театралізованої діяльності, що виступають домінантою в освітньому процесі і стимулюють формування пізнавальної активності молодших школярів;
- Цілеспрямованого наростання пізнавальної самостійності учнів шляхом поступового ускладнення матеріалу.

Реалізуючи *першу умову*, ми намагалися застосовувати на уроках та в позаурочній діяльності вправи на активізацію пізнавального інтересу учнів шляхом створення ситуацій успіху, вправ «Покажи емоцію» та «Імітація», залучаючи учнів до самостійного пошуку вирішення завдань. Ми намагалися підводити учнів до усвідомлення того, що самостійно здобуті знання є особливим надбанням кожної людини.

Особливо цікавою і корисною для учнів була проєктна діяльність, за допомогою вправ «Скажи як я» та «Я-монтажер», де формувалися навички самостійної роботи та вміння працювати в групі. Молодші школярі самостійно шукали інформацію в інтернеті, опрацьовували її для розв'язання завдань.

Друга педагогічна умова передбачала систематичне використання інноваційних технологій, що спрямовані на формування та розвиток пізнавальних здібностей молодших школярів, метою якої було формування допитливості та навичок самостійної роботи. Ми використовували технологію «Зміна ролей», яка на нашу думку, є найефективнішим інструментом розвитку самостійності. Учні самостійно спрямовують свою роль, несуть відповідальність за вивчення тексту, окреслюють шляхи використання на практиці. Учитель виступає порадиником, партнером. Це сприяє тісній співпраці з учнями. Вони самі шукають практичне застосування отриманій інформації та ролі.

Також застосовували такі методи і прийоми для розвитку пізнавальної активності:

- Гра «Що можна брати до театру»- завдання, яке передбачає самостійний пошук інформації та розвиток уяви;
- Вправа «Розкажи про головного героя вистави»- завдання, яке спонукає до емпатії та особистого ставлення до певного героя.

Реалізація *третьої умови* відбувалася шляхом цілеспрямованого наростання пізнавальної активності учнів, шляхом поступового ускладнення матеріалу. Спочатку під час роботи гуртка використовувалися алгоритми та вправи для розвитку пам'яті та уваги. Поступово, від простого до складного, змінювали зміст завдань. Найважливіші питання обговорювалися повторно. Це давало можливість дітям з різною підготовленістю уникати непорозумінь та зосереджуватися на головних моментах самостійного завдання.

Розвиток пізнавальної активності неможливе без використання інформаційно-комунікативних технологій, які забезпечують високу пізнавальну активність дітей. Вони допомагають подолати бар'єр, страх та тривожність учня. У дітей формується позитивна мотивація до навчання. Під час таких завдань як: «Хто працює в театрі», «Як написати сценарій до вистави?», «Яким має бути режисер?», «Твій улюблений

герой» та ін., діти отримують небагато інформації, а більше знайомляться з темою під час самостійної пізнавальної діяльності, шляхом пошуку відповідей на поставлені завдання. Це і спонукає дітей працювати з додатковою літературою.

Виконуючи проєкти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, учні отримували доступ до різноманітних інформаційних ресурсів та могли обговорювати проблеми. Всі учні мали мобільні гаджети та встановлений на них додаток Telegram, за допомогою якого могли відправляти повідомлення та здійснювати відеодзвінки. Таким чином, вони не просто грали, а й спілкувалися, розвивали комунікативні навички, обговорювали труднощі, обмінювалися ідеями та інформацією, а також, долали страхи виступу перед публікою.

В межах експериментальної роботи учням було запропоновано наступну програму гуртка «Юні театralи»

№ заняття	Місяць	Зміст та форма звітності
1	Вересень	Знайомство з театром (бесіда). Перегляд альбому «Театр». Театральна абетка. Розучування гімнастики для язика, дихальні вправи. Розминка для розвитку мовлення. Бесіда за альбомом «Театр» (у Telegram). Вивчення чистомовки.
2	Вересень	Знайомство з пальчиковим театром. Вправа «Скажи як я». (Онлай формат в Zoom). Театральна абетка. Читання та переказування казки «Фарбований Лис». Розгляд ілюстрацій. Вправа «Познач частини театральної сцени». (Додаток А).
3	Вересень	Скажи по різному «Привіт». Дидактична гра «Що беремо в театр». Створення презентації-відео «Улюблені казки».

4	Жовтень	Малювання улюбленого героя. Дихальна гімнастика: імітація легкого вітру, вітру більш сильного, вітру під час бурі. Дид. гра «Опиши друга» (записати відео кружечок в Telegram).
5	Жовтень	Дидактична гра «Що можна брати до театру». Управління лялькою маріонеткою. Придумування казки дітьми. Підбір музичного супроводу. Знайомство із театром маріонеток. Мовленнєва гра «Який?».
6	Жовтень	Підготовка атрибутів до казки, підбір музики, декорацій. Міні вікторина « Впізнай героя казки». (Загадки, показ образу вчителем, показ образу дітьми). Роздача ролей. Репетиція.
7	Листопад	Артикуляційна гімнастика. Опис характеру персонажів казки «Фарбований Лис», виготовлення атрибутів до вистави. Репетиція.
8	Листопад	Вправи на розвиток дикції. Репетиція казки «Фарбований Лис». Обговорення показу казки.
9	Листопад	Показ вистави «Фарбований Лис». Обговорення роботи гуртка. Побажання дітей і батьків.

Опишемо більш детально специфіку впровадження проєкту гуртка «Юні театралі», який було запропоновано дітям молодшого шкільного віку в межах нашого експериментального дослідження, під час дистанційного навчання. В процесі виконання цього проєкту в учнів формувалися пізнавальні, комунікативні та творчі здібності.

Цей проєкт дав змогу вирішити наступні методичні завдання:

- поглибити знання про театральне мистецтво та його зв'язок з життям;
- створити умови для формування мотивації до самостійного вивчення освітніх тем;
- сприяти розвитку пізнавальної активності учнів у процесі виконання освітніх завдань та участі в театральному гуртку;
- створити умови для розвитку пізнавальної активності та здатності до самостійного пізнання.

Під час організаційного етапу проєктної діяльності, після обговорення тем, учні самостійно шукали відповідь на проблемні запитання: Хто

працює в театрі? Як поводити себе під час вистави? Що взяти з собою до театру? Як розвинути акторські здібності? Від чого залежить успіх вистави? Створити презентацію “Я-костюмер!”. Їм пропонувалося знайти інформацію в інтернеті “Театральне мистецтво попри війну”. Наприклад, сучасний український театр “Равлик” є мобільним. Вони представили свої лялькові вистави у 10 українських екопоселеннях. Також в рамках цього проєкту було створено мобільну арт-галерею під загальним гаслом “Дякуємо за Дім”. Діти мали зрозуміти, що незважаючи на воєнний стан ми маємо навчатися, дізнаватися нове та вміти корегувати інформацію, яка до нас надходить.

Для реалізації проєкту учнів було поділено на дві команди:

- 1) Команда 3-го класу, яка здійснювала діяльність та участь в театральних виставах.
- 2) Команда 4-го класу, яка не брала участі у діяльності гуртка.

Організація комендної роботи забезпечувалася сервісами Zoom та Telegram. Застосування цих інформаційно-комунікаційних технологій дало змогу кожній команді працювати та обговорювати знайдену інформацію й ділитися враженнями та ідеями.

На етапі планування ми склали план роботи гуртка та шаблони для запису отриманої інформації.

Пошуковий етап передбачав пошук інформації за допомогою друкованих та електронних носіїв, а також мережі Інтернет. Крім того учням пропонувалася й практична робота: Покажи емоцію чи героя, Запиши відео на задану тему, Виконай дихальну гімнастику, Створи лепбук та ін.

На етапі визначення результатів та висновків проєктної роботи, учні демонстрували презентації, відео, фото та виступи. Молодші школярі наголошували на необхідності співпрацювати в команді та пошуки додаткової інформації.

В результаті роботи над проектом в учнів було сформовано уявлення про призначення додаткової інформації та її користі. Діти із задоволенням відвідували гурток, стали проявляти активність на уроках, із запалом ділились новою інформацією та своїми проектами.

Отже, цінність проведеної роботи полягає в тому, що вона сприяє формуванню на рівні пізнавальної активності та вміння працювати з різними джерелами інформації, зіставляти її та робити виписки, створювати текстові та відеоповідомлення з урахуванням мети їх подальшого користування. Ми побачили, що робота є якісною та успішною. Результати ми подали у наступному параграфі.

2.3. Результати експериментальної роботи

На початку нашої роботи в учнів експериментальної та контрольної груп було виявлено середній рівень сформованості пізнавальної активності.

Після проведення експериментального дослідження та практичної перевірки педагогічних умов пізнавальної активності під час роботи гуртка, результати учнів 3 класу (експериментальної групи) показали позитивну динаміку. Сформованість пізнавальної активності учнів контрольного класу майже не змінилися. Дані наведені у таблиці 2.2 та на рис. 2.2

Таблиця 2.2

Рівень	Експериментальна група		Контрольна група	
	Констатув	Формувальн	Констатув	Формувальн
Низький	8-33,6%	6-25,8%	9-34,6%	8-31,3%
Середній	10-41,3%	8-33,5%	12-45,3%	13-50%
Високий	2-26,5%	6-40,7%	3-20,1%	3-20,1%

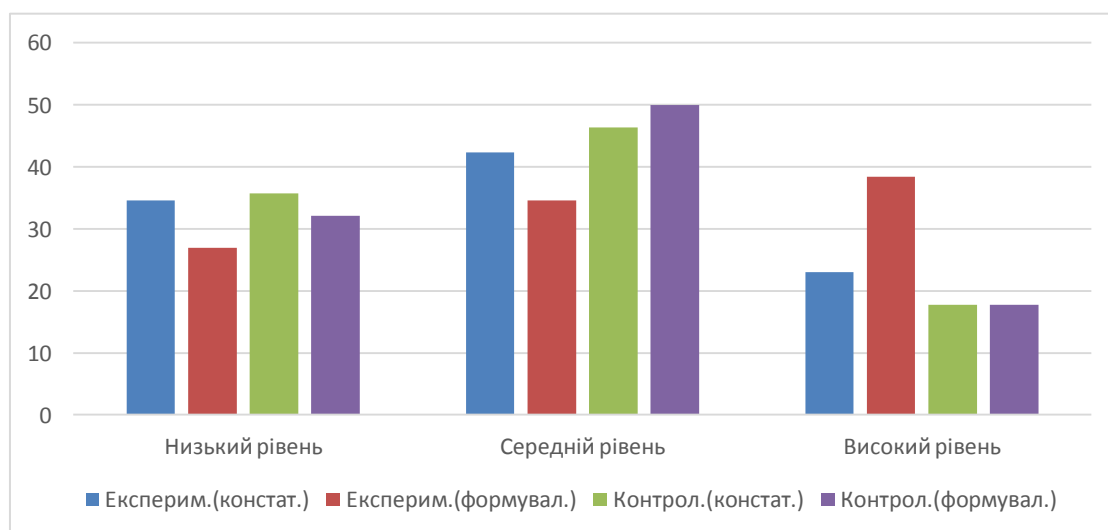

Рис. 2.2 Динаміка зміни рівня сформованості пізнавальної активності учнів

Таким чином, запропоновані нами педагогічні умови та шляхи використання елементів театральної педагогіки в освітньому процесі

початкової школи з метою формування пізнавальної активності учнів початкової школи, виявилися ефективними. Ми побачили, як змінюється ставлення дітей до навчання, самоосвіти, як підвищується мотивація та якість виконання завдань. Учні із задоволенням брали участь у роботі театрального гуртка, самостійно виконували цікаві завдання, стали дружними, із нетерпінням чекали нових завдань та краще засвоювали матеріал. В процесі такої діяльності формувалося вміння самотужки знаходити інформацію, працювати у групах, розвивалася пізнавальна активність та комунікативна компетентність молодших школярів.

Отже, навчання з використанням елементів театральної педагогіки – це потужний стимул до навчання та розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи. Різні види такої роботи допомагають успішніше вирішувати завдання з активізації розумової діяльності та пізнавальної активності.

2.4. Практичні поради щодо організації уроків з використанням театральних методів

Організація уроків з використанням театральних методів може бути захопливою та ефективною. Тому, користуючись інтернет-джерелами ми підібрали декілька практичних порад, які допоможуть успішно впроваджувати театральні методи в педагогічну практику:

1. Розробка плану уроку:

- Визначення мети уроку. Для цього необхідно дати відповідь на питання: який конкретний навчальний або виховний результат необхідно досягти за допомогою театральних методів?
- Структурування уроку. Доцільно розділити його на вступ, розвиток теми та заключну частину. Крім того, варто визначити, які театральні методи будуть використовуватися на кожному етапі.

2. Створення комфортної атмосфери:

- Необхідно окремо створити зону для театральних вправ: На уроках театру потрібно мати простір для ігор та вправ. Клас має бути пристосований для комфортного руху.
- Підтримка позитивної атмосфери: діти мають відчувати себе впевнено на сцені.

3. Обрання правильних вправ:

- Доцільно враховувати вікові особливості учнів та підбирати театральні вправи, які відповідають рівню розвитку та інтересам учнів.
- Збалансування вправ: обов'язково включати різні типи вправ, такі як: імпровізація, рольові ігри, хореографія тощо, щоб розвивати різні навички.

4. Робота над емоційною виразністю:

- Учням треба навчитись керувати емоціями, розпізнавати та виражати свої почуття на сцені.

- Театр допоможе покращити навички вербальної комунікації.
- 5. Сприяння співпраці та командній роботі:
 - Заохочення учнів до взаємодії: Робота в парах або малих групах допоможе розвивати навички співпраці.
 - Підтримка діалог: Важливо створити можливість для учнів обговорювати свої ідеї та думки.
- 6. Використання театральних прийомів для навчання предметів:
 - Інтегрування театральних методів в навчальний процес: театр можна використовувати для навчання літератури, історії, математики тощо.
 - Створення історичних чи літературних реконструкцій.
- 7. Оцінка та обговорення результатів:
 - Наявність зворотного зв'язку: Після театральних вправ слід обговорити результати та надати конструктивну критику.
 - Заохочення самооцінки: Треба учнів самостійно оцінювати свої досягнення та розвиток.
- 8. Запрошення гостей та організація вистави:
 - Організація театральних вистав: необхідно регулярно проводити театральні вистави для батьків, інших учнів та вчителів, щоб показати досягнення учнів.
 - Запрошення професійних акторів або театральних вчителів для майстер-класів.

У підсумку треба зазначити, що театральні методи можуть допомогти учням розвивати пізнавальну активність та комунікативні навички. Головне – це створити захоплюючу та позитивну атмосферу на уроці та заохочувати дітей до самовираження та експериментів.

ВИСНОВКИ

Отже, сучасна освітня система визнає важливість шкільної театральної діяльності для розвитку учнів. Шкільна театральна педагогіка, Чередніченком О., розглядається як міждисциплінарний напрям, що виник через соціокультурні та освітні чинники. Вона сприяє особистісному розвитку учнів, розвитку почуттів, навичок спілкування та виразності. Театрально-естетична діяльність є універсальним засобом розвитку особистості та її пізнавальних здібностей, і вона є невід'ємною частиною освітнього процесу [29, с.258].

На підставі нашого проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Шкільна театральна педагогіка може бути розглянута як новаторський підхід до навчання і виховання в школі, оскільки вона пропонує найкраще з обох світів: навчання та мистецтва – для досягнення більшого розвитку інтелектуальних, соціальних, емоційних навичок та пізнавальної активності учнів.
2. Провівши дослідження ми виявили, що пізнавальна активність учнів не на високому рівні, тому ми запровадили гурток «Юні театralи». Ми дослідили ефективність використання театральної педагогіки, яка надає учням можливість виразити себе через акторську гру, що сприяє розвитку їхньої особистості та впевненості. Використання театральних методів доповнює традиційну навчальну програму і робить її цікавішою та ефективнішою. Уроки театральної педагогіки зазвичай є захопливими для учнів, що стимулює їхню мотивацію для навчання і пізнавальну активність.
3. На основі результату нашого дослідження ми створили рекомендації щодо організації уроків з використанням театральних методів.
4. За допомогою систематичного використання різноманітних форм театралізованої діяльності та цілеспрямованого наростання пізнавальної

самостійності учнів шляхом поступового ускладнення матеріалу, нам вдалося створити у навчальному закладі освітнє середовище, яке сприяє розвитку творчої та пізнавальної активності молодших школярів.

Отже, шкільна театральна педагогіка відкриває нові можливості для навчання та виховання в школі, створюючи середовище, де учні можуть розвивати різні навички та виражати себе через мистецтво. Вона допомагає підвищити якість освіти та зробити навчання більш захоплюючим і ефективним для молодого покоління.

Таким чином, засоби театральної педагогіки на уроках в НУШ розширюють можливості навчання та виховання учнів, сприяючи розвитку їхніх креативних, комунікативних навичок і пізнавальної активності. Вони створюють стимулююче та захопливе навчальне середовище, де кожен учень може виявити свій потенціал та зростати як особистість. Театральна педагогіка в НУШ не лише збагачує навчальний процес, але й підтримує цінності креативності, толерантності та співпраці, які є важливими у сучасному освітньому середовищі.

Отже, методика формування пізнавальної активності учнів початкової школи включає в себе різноманітні педагогічні підходи та інструменти, спрямовані на розвиток особистості дитини та підготовку її до активного життя в сучасному суспільстві. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня та створювати сприятливі умови для їхнього розвитку як комунікативної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березніцька М. Використання ролевих ігор у навчальному процесі початкової школи. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ, 2015 . №24. с. 37-41.
2. Бондаренко В. Застосування ігрових методів в навчанні у початковій школі. Педагогічний альманах. Київ, 2019. №29. С. 89-94.
3. Буров Л. Роль театральних занять у розвитку дітей молодшого шкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості учителя і учня. 2019. №2. С.54-61.
4. Волошина Г. Мистецька педагогіка як засіб підвищення ефективності навчання у початковій школі. Педагогічний процес: теорія і практика. 2017. №4. С. 60-66.
5. Гарашук В.В. Театральна педагогіка як інноваційний метод навчання. Наукові записки. Серія «Педагогіка». Житомир, 2017. №153. С. 108-112.
6. Гаряга Т. Мистецтво та освіта в Україні: методологія та практика. Київ: Академперіодика. 2013.
7. Гнатів С. Театр як інструмент розвитку креативності молодших школярів. Педагогіка та психологія. 2018. №65. С. 134-140.
8. Головка І. Театр як засіб підвищення якості освіти в початковій школі. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2019. №28. С. 35-42.
9. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку Soft Skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. №47. С.183-189.

10. Граб М. Використання методів театральної педагогіки у навчанні дітей початкової школи. Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2018. №1. С. 22-26.
11. Гриневич О. Розвиток творчого мислення учнів на уроках театральної педагогіки. Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2019. №3. С. 27-31.
12. Довгаль Л. Використання театральних методів у процесі формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Молодь і ринок. 2017. №2. С. 61-65.
13. Дубинська І. Використання методів театральної педагогіки на уроках літературного читання в початковій школі. Наукові записки. Серія «Педагогіка». 2017. №154. С. 29-34.
14. Запорожець О.В. Психологія особистості та діяльності школяра.- К.: Педагогіка, 2015.-236 с.
15. Зуб І. Використання театральних технік у навчанні літератури в початковій школі. Педагогічний процес: теорія і практика. 2016. №3. С. 73-78.
16. Іванов О. Методика викладання драматичного мистецтва в початковій школі. Вісник Національного університету «Острозька академія». Серія: Педагогіка. 2018. №2. С. 82-87.
17. Іванова О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках драматургії в початковій школі. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2020. №30. С. 109-115.
18. Калініченко Г. Мистецтво в навчанні молодших школярів. Харків: Школа, 2016.
19. Київський Університет Бориса Грінченка Методи діагностики пізнавальної активності молодшого школяра. URL: https://ippo.kubg.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/03/metody_diagnostyky.do

20. Коляда С. Театр як інструмент освіти: практичний посібник для вчителів. Київ: Педагогічна думка, 2018.
21. Костенко Л. Використання імпровізації на уроках української мови в початковій школі. Педагогіка формування творчої особистості учителя і учня. 2016. №2. С. 71-77.
22. Кравченко А. Вплив театральних методів на формування соціальних компетенцій учнів початкової школи. Педагогіка та психологія. 2017. №63. С.107-113.
23. Кривошеєва Т. Вплив театральної педагогіки на формування емоційного інтелекту учнів початкової школи. Проблеми сучасної педагогічної освіти. 2018. №58. С. 154-159.
24. Кузнєцова В. Театральна педагогіка у формуванні комунікативних навичок молодших школярів. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2016. №25. С.45-51.
25. Лазорівська Т. Методика викладання драматургії в початковій школі. Київ: Освіта, 2015.
26. Лисенко А. В. Використання театральних технік у навчальному процесі початкової школи. Педагогіка та психологія. 2019. №66. С. 82-86.
27. Лисенко О. Мистецтво в освітньому просторі початкової школи. Київ: Педагогічна думка, 2016.
28. Лупан І. Використання театральних технік у навчальному процесі початкової школи. Шлях освіти. 2017. № 6. С. 89-96.
29. Медведєва Г. Педагогічні умови організації самостійної роботи молодших школярів під час дистанційного навчання. Кваліфікаційна робота. 2021. С. 21-35.
30. Мельник О. Театральна педагогіка: методичні аспекти викладання. Педагогічний альманах. 2019. №33. С. 115-120.
31. Міхневич В. Мистецтво в початковій школі: методика навчання. Київ: Освіта, 2015.

32. Морозова Л. Театральна педагогіка як засіб розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. Педагогіка формування творчої особистості учителя і учня. 2016. №1. С. 79-83.
33. Петренко М. Театральна діяльність як інструмент формування креативності молодших школярів. Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. 2015. №3. С.147-152.
34. Петренко О. В. Мистецтво в початковій школі: методика викладання. Київ: Освіта, 2015.
35. Селіванова Т. Мистецтво в початковій школі: теорія і практика. Київ: Генеза, 2014.
36. Сидоренко Т. Використання театральної педагогіки для розвитку мовленнєвої компетентності учнів початкової школи. Педагогічний процес: теорія і практика. 2019. №28. С. 147-154.
37. Сидорчук І. Театральна діяльність як засіб підвищення мотивації до навчання учнів початкової школи. Молодь і ринок. 2018. №3. С.96-100.
38. Федорченко О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках театального мистецтва. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2019. №26. С.30-34.
39. Череватюк О. Театральна педагогіка як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Молодь і ринок. 2016. №4. С. 68-72.
40. Чередніченко О. Методика викладання мистецьких дисциплін у початковій школі. Київ: Освіта, 2017.
41. Шевцова Т. Театральна педагогіка у початковій школі: досвід і перспективи. Шлях освіти. 2016. № 7. С. 95-102.
42. Шиян Р. Театральна педагогіка: теорія і практика. Київ: Освіта, 2017.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вправи для учнів платформи LearningApps.org

1. <https://learningapps.org/3014846> («Казковий лабіринт»).
2. <https://learningapps.org/2724563> («Визначте казку»).
3. <https://learningapps.org/23723298> («Познач частини театральної сцени»).

Додаток Б

Шаблон для записів результатів дослідження

ПІБ учня	Формульний етап	Констатувальний етап